

ARTYKUŁY

Renata Bizior

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza, Częstochowa

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3216-4037>

e-mail: r.bizior@autograf.pl

Od mikrokazań do memów. O małych formach kaznodziejskich ks. Eugeniusza Burzyka

From microsermones to memes.

On the small homiletics forms by Rev. Eugeniusz Burzyk

This paper takes up the issues of creating new preaching forms: triptych sermons (micro-sermons) and memes with sermons and how they function in the perspective of linguistic genology. Characteristics of species forms which are transformations of other genre patterns are embedded in the contemporary cultural context. This study presents new forms of the genre against several contextual considerations: cultural and communications transformations determined by the development of digital technologies and the assumptions of the new evangelization program implemented by the Church combined with the attitude of open Catholicism presented by their author, Rev. Eugeniusz Burzyk. The article discusses the usefulness of the model of short triptych sermons and the adaptation of internet memes for the needs of the new evangelization. The analysed preaching texts are presented as forms (specimens) breaking with the canonical genre pattern, crossing the boundaries of the genre, hybridism and taking up polemics with the genre tradition. The study characterizes specific features of both related forms of the genre: sermons (microsermons) and memes with sermons.

Słowa kluczowe: gatunek wypowiedzi, antygatunek, współczesne kazania, mem internetowy, komunikacja w Internecie, nowa ewangelizacja, inkulturacja

Key words: speech genre, anti-genre, modern sermons, internet meme, Internet communication, new evangelization, inculturation

1. Wprowadzenie

Teksty kaznodziejskie ks. Eugeniusza Burzyka przyciągają uwagę oryginalnością oraz odmiennością, ujawniającą się szczególnie na tle kazań realizujących wzorzec gatunkowy o kanonicznym, a nawet alternacyjnym charakterze. Cechy owych tekstów skłaniają do postawienia pytania

o granice innowacyjności tak tradycyjnej i normatywnej formy gatunkowej, jaką jest kazanie. Warto zaznaczyć, że rozpoznawalne wśród innych realizacji gatunkowych teksty ks. Burzyka zyskały swoistą i znakomicie identyfikującą, wieloznaczną nazwę – *burzyki* (wykorzystywaną często w medialnych nagłówkach w rodzaju: *Burzyki księdza Burzyka*). Nazwa pochodzi nie tyle od nazwiska ich twórcy, jakkolwiek jest to najprostsze skojarzenie, co od wyrażenia *burza myśli*¹, którą powinien wywołać tekst kazania u odbiorcy. Obserwacja kazań wskazuje na jeszcze jedno uzasadnienie nazwy, które wiąże się z burzeniem schematu gatunkowego i odrzuceniem jego normatywnych podstaw.

W pracy omawiam zasadnicze wyróżniki innowacyjności tekstów kaznodziejskich ks. Burzyka, uwzględniając m.in. założenia programu nowej ewangelizacji, oraz staram się określić ich gatunkową tożsamość. Punktem odniesienia dla niniejszych rozważań czynię prototypową teorię gatunku oraz związane z nią założenie o nieostrości granic gatunkowych, o istnieniu „lepszych” i „gorszych” reprezentantów gatunku, a także ujmowaniu gatunku jako kategorii typologicznej (Witosz 2005: 71).

Obserwacja efektów praktyki kaznodziejskiej ks. Burzyka (diecezjalnego duszpasterza środowisk twórczych) pozwala na wniosek, że jest mu bliski program nowej ewangelizacji, zorientowany na szerzenie zasad i wartości wiary chrześcijańskiej w różnorodnych sytuacjach komunikacyjnych i przy wykorzystaniu nowych form przekazu. Badane kazania, dokładnie homilie, były głoszone przez duchownego od 1993 r., najpierw na sobotnich mszach opartych na niedzielnym formularzu w kościele w Mikuszowicach Krakowskich², a od 2014 r. na mszach niedzielnych w Jawiszowicach³. Zyskały status fenomenu wśród odbiorców w regionalnym środowisku diecezji bielsko-żywieckiej, a także w ogólnopolskich mediach (prasa, telewizja, Internet).

Z sytuacji liturgicznej zostały przeniesione przez nadawcę do obiegu czytelniczego i medialnego. Najpierw pojawiły się w parafialnej gazecie w Mikuszowicach, a od 2000 r. na stronie internetowej diecezji bielsko-żywieckiej (www.diecezja.bielsko.pl), dzięki której stały się znane szerszemu kręgowi odbiorców. W postaci zapisanej (książkowej) docierają do odbiorców od 2004 r., w którym ukazał się zbiór kazań *Krótsze od najkrótszych. Kazania na niedziele, uroczystości i święta. Rok A, B, C*, a po nim kolejne o tytułach sygnalizujących postawę nadawcy względem

¹ Informacje podaję na podstawie wywiadów z ks. E. Burzykiem, publikowanych w Internecie, m.in. na stronie <<http://ekai.pl/diecezje/bielsko-zywiecka/x79362/burzyki-ksiedza-burzyka-od-niedzieli-memy-z-kazaniami-na-portalu-opoka/>>, dostęp: 30.08.2015.

² W kościele pw. św. Barbary.

³ Parafia pw. Matki Bożej Bolesnej w Brzeszczach-Jawiszowicach.

przekazu: *Po pierwsze nie nudzić* (2007), *Kazania bez gadania* (2009), *Kazania mikuszowickie: wygłoszone w zabytkowym kościele świętej Barbary w Bielsku-Białej Mikuszowicach Krakowskich* (2009), *Nie zanudzaj bliźniego swego* (2009), *Wielkopostna kroplówka* (2010). Następnie została opublikowana trzyczęściowa seria pt. *Kazanie espresso. Krótkie, mocne, stawia na nogi* (rok A, B, C; 2010, 2012). W tym czasie omawiane teksty były prezentowane na kilku portalach internetowych, m.in.: www.burzyk.com (od 2011 r.), www.opoka.pl⁴, www.materdolorosa.pl, również w serwisie społecznościowym: www.facebook.com/burzyki, facebook.com/opoka.org.pl. Z kolei w wersji mówionej udostępniane są na platformie youtube.com (*Kanał Eugeniusz Burzyk*)⁵. Omawiane teksty kaznodziejskie mają genologiczny status kazania – na taką kwalifikację pozwala liturgiczna sytuacja ich głoszenia, a w wypadku publikacji drukiem m.in. operatory metatekstowe, sygnalizujące identyfikację gatunkową.

Wobec tego, że ks. Burzyk w dużej mierze wychodzi ze swoim kaznodziejstwem poza sakralną przestrzeń świątyni, w pracy analizuję teksty kaznodziejskie funkcjonujące poza liturgią, mające formę (za)pisaną, a także postać tzw. memów z kazaniem. Teksty te stanowią dla siebie wzajemny kontekst językowy i z tej racji rozpatruję je łącznie. Przedstawione rozważania formułuję na podstawie analizy: 1) tekstów opublikowanych w zbiorach: *Krótsze od najkrótszych*, *Kazania mikuszowickie*, *Kazanie espresso. Krótkie, mocne, stawia na nogi. Rok C*, 2) tekstów zamieszczanych na stronach internetowych⁶, 3) tzw. memów z kazaniem publikowanych w serwisie Facebook⁷ oraz na stronie burzyk.com. W zależności od podejścia badawczego omawiane kazania można rozpatrywać z uwzględnieniem różnych perspektyw. W badaniach za nadrzędne przyjmuję stanowisko językoznawcze, mając przy tym świadomość, że inne ujęcia rozłożyłyby akcenty badawcze w inny sposób. Z homiletycznego punktu widzenia istotny w ocenie tekstów kaznodziejskich jest obowiązkowy komponent realizowany w przekazie treści chrześcijańskiego orędzia zbawczego (Sławiński 2009: 91). Ten aspekt analizy *burzyków* pomijam w artykule.

⁴ Opoka.pl jest oficjalnym portalem Kościoła katolickiego w Polsce.

⁵ W *Lineamentach* (2012: 29) pisze się, że „nowa ewangelizacja wymaga od chrześcijan odwagi, by zadomowić się na tych »nowych aeropagach«, znajdując środki i sposoby na to, by również w tych ultranowoczesnych miejscach było obecne dziedzictwo edukacji i mądrości, które przechowuje tradycja chrześcijańska”.

⁶ Są to strony www.diecezja.bielsko.pl, www.burzyk.com,

⁷ Strony: facebook.com/burzyki, facebook.com/opoka.orgpl, facebook.com/materdolorosa.jawiszowice

2. Kontekst nowej ewangelizacji

Jak już wspomniałam, istotnym kontekstem teologicznym, pozwalającym na ogłęd innowacyjności omawianych tekstów kaznodziejskich, jest program nowej ewangelizacji. Pod pojęciem nowej ewangelizacji rozumie się formę misyjnej i duszpasterskiej działalności, skierowaną do ludzi, którzy odeszli od religii, ulegli dechrystianizacji, i podejmowaną w celu ponownego włączenia ich w życie Kościoła (Zajac 2010: 13). Istotne jest, że wyraźnie akcentowaną ideą nowej ewangelizacji jest nowy sposób głoszenia Ewangelii, z zastosowaniem nietradycyjnych metod i środków wyrazu, na co wskazywał w encyklice *Veritatis splendor* z 1993 r. Jan Paweł II (1993: p. 106).

Retrospektywne spojrzenie na duszpasterską działalność ks. Burzyka pozwala na przypuszczenie, że wspomniana encyklika jest dla niej znaczącym punktem odniesienia. Warto zaznaczyć, że jej publikacja zbiega się z początkiem praktyki kaznodziejskiej duchownego, który przypada na rok 1993. Co istotne, ks. Burzyk w swoich wypowiedziach medialnych odwołuje się do idei nowej ewangelizacji, w szczególności potrzeby dostosowania różnych form przekazu religijnego do współczesnej sytuacji kulturowej. Z punktu widzenia założeń tej pracy istotnym aspektem nowego programu ewangelizacyjnego jest konieczność zharmonizowania ewangelizacji (w tym kaznodziejstwa) ze współczesnym kontekstem kulturowym oraz uczestnictwo w niej tzw. nowych ludzi nowych czasów.

Istotne kwestie nowej ewangelizacji ujmuje w ostatnim czasie tekst *Instrumentum laboris* z XIII Synodu Biskupów (2012), który kładzie nacisk na znaczącą wagę kontekstu współczesności i widzi w nowej ewangelizacji dążenie do odnowy, którą ma przejść Kościół, aby mógł sprostać wyzwaniom stawianym przez współczesność przed wiarą chrześcijańską, jej głoszeniem i świadctwem o niej.

Osobno wyszczególniono kontekst tworzony przez media wraz z kształtowaną przez nie kulturą medialną i cyfrową, które stają się ważną przestrzenią życia społecznego. Realizacja założeń nowej ewangelizacji wymaga konfrontowania się z przedstawionymi uwarunkowaniami, spośród których kultura medialna, z uwagi na dominującą pozycję mediów w dzisiejszym świecie, stanowi jedno z wielkich wyzwań dla Kościoła. Upowszechniana przez nie kultura postmodernistyczna, postrzegana jako niosąca wiele zagrożeń dla religii chrześcijańskiej, znajduje swoje odbicie w rozluźnianiu więzi z instytucjami religijnymi, odchodzeniu od kościelnego modelu religijności w stronę religii pozainstytucjonalnej, nowej i alternatywnej duchowości.

Następstwem tych zjawisk jest nie tylko personalizacja (indywidualizacja) religii, ale również ateizacja (Bełch 2011: 338–339).

Warto zwrócić uwagę na fakt, że wpływ idei postmodernistycznych widoczny jest we współczesnym kaznodziejstwie, szczególnie w koncepcji kazania, inspirowanej przez model dzieła otwartego, którego następstwem jest wieloznaczność przekazu, nie zawsze pozytywnie oddziałująca na jego odbiór. Idea owego twórczego (niemal literackiego) kazania może skutkować nierespektowaniem istniejących w Kościele struktur komunikacyjnych i liturgicznych i z tego względu jest krytycznie oceniana na gruncie polskiej homiletyki, mimo że za cenne uznaje się w niej zwrócenie uwagi na potrzebę twórczości w kaznodziejstwie, poszukiwanie nowych form przekazu i nowych środków wyrazu, poszanowanie wolności słuchaczy (Kołodziejczyk 1995: 8488). Wspominam o tym modelu, ponieważ w tekstach kaznodziejских ks. Burzyka widoczne są niektóre jego cechy.

3. Od mikrokazań do memów z kazaniem

Jak zaznaczyłam wyżej, drogę do przemian w praktyce kaznodziejskiej oraz dostosowania jej do współczesnej sytuacji kulturowej toruje szereg uwarunkowań kontekstowych. W wypadku działań nadawczych ks. Burzyka odzwierciedla się ona w wyraźnej innowacyjności tekstów kaznodziejских, której różnorakie aspekty pokrótce scharakteryzuję.

3.1. Oryginalność form kaznodziejских

Gatunek wypowiedzi jest kategorią złożoną, współtworzoną przez cztery zespolone ze sobą komponenty: strukturalny, pragmatyczny, kognitywny i stylistyczny (Wojtak 2004b: 105). Co istotne jest kategorią politypiczną, o ruchomych granicach, wykazującą tendencję do transgresji (Wojtak 2014: 65). Obserwacja organizacji analizowanych tekstów kaznodziejских i sposobu realizacji reguł gatunkowych wskazuje na znaczące ich ograniczenie i przekroczenie (Bizior 2014: 119). Wnioski wynikające z analizy tekstów pozwalają na odwołanie się do kategorii antygatunku, która obejmuje formy gatunkowe przekraczające ograniczenia przywoływanego wzorca gatunkowego, stanowiące zarazem rodzaj polemiki z tradycją genologiczną (Sławkowa 2004: 336). Pojęcie antygatunku wiąże się z brakiem akceptacji norm gatunkowych, ich zanegowaniem, odrzuceniem oraz szerokim zakresem przeobrażeń konwencji gatunkowych. Uznanie owej kategorii za istotną dla interpretacji tekstotwórczych działań ks. Burzyka umożliwia ujęcie każeń,

publikowanych drukiem i w Internecie, jako reprezentantów antygatunku, który jest rezultatem znacznej innowacyjności, świadomego przełamania reguł wzorca gatunkowego (Bizior 2015: 47–48) oraz odrzucenia określonych elementów wzorca przez nadawcę⁸. Mając na uwadze fakt, że kazanie jest gatunkiem normatywnym, należy także zaznaczyć, że jest gatunkiem dynamicznym, jak również polimorficznym, obejmującym różnorodne formy komunikacyjne, które pozostają w relacji podobieństwa względem wzorca oraz realizacji tekstowych (Wojtak 2004a: 14; Witosz 2005: 109, 143). W ostatnim czasie dynamiczność tej kategorii genologicznej ujawnia się m.in. w tendencji do odchodzenia od wzorca normatywnego i zmierzaniu ku mniej skonwencjonalizowanej i bardziej zindywidualizowanej formie tekstu kaznodziejskiego (Sikora 2008: 219–221), co czyni granice pola gatunkowego bardziej płynnymi, czy wręcz otwartymi.

Odnowa ewangelizacji wymaga nie tylko dostosowania istniejących form komunikacji religijnej do zmieniających się warunków kulturowych, ale i poszukiwania nowych, odpowiadających preferencjom odbiorców. Zadanie to ułatwiają współczesne tendencje kulturowo-komunikacyjne do kształtowania się nowych form gatunkowych na drodze przekształceń już istniejących, ich hybrydyzacji bądź tworzenia nowych o transgresyjnym charakterze. Omawiane teksty, mimo że niezwykle oryginalne, nie są wyjątkowe pod względem nowatorstwa formy, gdyż umieścić je można w nurcie współczesnych kazań odchodzących od wzorca kanonicznego, rezygnujących z narracyjnego modelu (wobec trwającego kryzysu narracji) i proponujących nowe rozwiązania (Sikora 2008: 213–214).

Istotną cechą poddanych analizie tekstów jest ich odmienność strukturalna, znajdująca wyraz w nietypowej strukturze, która w głównej mierze jest wynikiem ograniczenia tekstu do postaci mikrotekstu. Powtarzalność tej strategii tekstotwórczej jest podstawą swoistego modelu kazania, który nazywam mikrokazaniem⁹. Pod tym pojęciem rozumiem wariant powstały wskutek modyfikacji wzorca gatunkowego, reprodukujący w postaci znacznie ograniczonej normy gatunkowej, będący wynikiem ilościowych i jakościowych przekształceń, wpływających na ograniczenie podobieństwa do tego wzorca, o czym pisałam w innym miejscu (Bizior 2014: 106). Taką właśnie strukturę mają *burzyki*, które w formie (za)pisanej, jak i mówionej (prezentowanej w Internecie) są zbudowane z kilku lub kilkunastu zdań (od trzech do 12–13), natomiast wygłaszane w sytuacji liturgicznej są nieco dłuższe i trwają kilka

⁸ Taki wniosek nasuwa się po analizie wypowiedzi ks. E. Burzyka na temat kazań, zamieszczanych w mediach.

⁹ Na określenie tego rodzaju formy kazania używa się również nazwy minikazanie (Sikora 2008: 167).

minut. Na marginesie warto zaznaczyć, że teksty publikowane w zbiorach są w sporej części kazaniami mszalnymi (homiliami), lecz różnią się od wygłoszonych z tej racji, że są bardziej skondensowane, trudniejsze w odbiorze i mniej bezpośrednio z uwagi na specyfikę przekazu piśmiennego¹⁰.

Korzystanie z formy mikrotekstu jest strategią adaptowania przekazu do reguł współczesnej kultury, w której komunikacyjnymi wartościami są krótkość i specyficzna zwięzłość, manifestujące się w lapidarnych formach tekstowych. Jest to konsekwencja wielu czynników, poczynając od cyfrowej rewolucji informacyjnej i ekonomii nowej piśmienności (Johnson 2010: 5–8) po rozwój percepcji umożliwiającej odbiór skondensowanych komunikatów werbalnych i werbalno-wizualnych. Na zmiany w komunikacji kaznodziejskiej oddziałuje również postawa papieża Franciszka (2013: p. 138), który w adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium* zaleca zmianę formy przepowiadania słowa w ramach liturgii na krótszą i skupioną na tym, co istotne oraz niesprawiającą wrażenia lekcji, która przytłacza sobą rytm i proporcje liturgii. Krótkie kazania stały się znakami czasu.

Mikroteksty charakteryzuje zazwyczaj ścisły rygor kompozycyjny skutkujący formalizacją tekstu, która jest szczególnie widoczna w zapisanych wersjach kazań ks. Burzyka. Sformalizowana, minimalistyczna struktura jest wynikiem konsekwentnego stosowania wypracowanego przez autora układu kompozycyjnego, którego podstawą stał się schemat tryptyku, czytelnie nawiązujący do sakralnej sztuki ołtarzowej oraz sztuki nowoczesnej, niemniej realizujący normy kompozycyjne kazania jedynie w niewielkim stopniu. Aktualizowana w tekstach kazań konwencja tryptyku pozwala na połączenie tradycji religijnej z cechami współczesnych komunikatów: sekwencyjnością, fragmentaryzacją treści, rozbięciem linearności, ograniczeniem spójności, brakiem narracyjnej ciągłości.

Forma tryptyku wywiera wpływ na układ tematyczny tekstów, w którym dominuje część środkowa przekazująca treści ewangeliczne, podczas gdy części okalające mają charakter drugorzędny, rozwijający przekaz w inny sposób. Ilustracją tego sposobu organizacji kompozycyjno-tematycznej tekstu jest mikrokażanie ze zbioru *Krótsze od najkrótszych* (2004: 65), które tu przytaczam:

10 NIEDZIELA ZWYKŁA
Rok C, Łk 7, 11–17

Paolo Veronese przedstawiając wskrzeszenie Młodzieńca z Nain umieścił jego postać w dolnym rogu obrazu, gdzie jest prawie niewidoczny. W centrum ulokował

¹⁰ Na podstawie wywiadu B. Rauera z ks. E. Burzykiem pt. *Tak – tak, nie – nie* (Rauer 2009: 11).

jego matkę, z wdzięcznością klęczącą przed Jezusem, a także zaskoczonych i żywo komentujących to zdarzenie ludzi. Ta kompozycja sugeruje, że cud został dokonany z myślą o nich¹.

Jezus czynił cuda nie po to, by rozwiązywać doczesne problemy. Jego celem było budzenie i umacnianie wiary – także w świadkach tych wydarzeń. W dniu wskrzeszenia młodzieńca szło za Nim wielu ludzi. Rozgłaszali o dokonanym cudzie w całej Judei i wielbili Boga. Ta wieść dotarła także do Jana Chrzyciela, który na jej podstawie dał świadectwo o Jezusie.

W filmie *Trzeci cud* ksiądz Frank Shore przeżywa kryzys powołania. Ten sceptyk, nazywany „zabójcą cudów”, ma zebrać dowody do procesu beatyfikacyjnego kobiety, za której przyczyną dokonują się uzdrowienia. Dzięki zetknięciu z nadprzyrodzonymi zdarzeniami przemienia się wewnętrznie: odzyskuje spokój, umacnia wiarę, dostrzega sens kapłaństwa².

¹ Paolo Veronese, *Wskrzeszenie Młodzieńca z Nain*, 1565–1570, 102x136 cm, Kunsthistorisches Museum, Wiedeń.

² *Trzeci cud*, reż. Agnieszka Holland, USA 1999.

Wraz z upływem czasu, a także w zależności od sytuacji komunikacyjnej zmienia się struktura oraz wymiar poznawczy kolejnych tekstów kaznodziej-skich ks. Burzyka, które ulegają dalszym uproszczeniom. Kazania z tomów: *Krótsze od najkrótszych* (2004) i *Kazania mikuszowickie* (2009) cechuje bardziej rozbudowana struktura o znacznym stopniu spójności (około dziesięciu zdań zróżnicowanych syntaktycznie) i narracyjności. Kolejne teksty, publikowane w zbiorze *Kazanie espresso* (2012), budowane są z mniejszych segmentów (łącznie z kilku zdań), nasila się w nich fragmentaryzacja treści oraz osłabia spójność lokalna przy zachowaniu globalnej, co wymaga od odbiorcy większego zaangażowania i wzmacnia jego rolę w interpretacji przekazu. Dla ilustracji przedstawiam typowy, środkowy segment tekstu z tomu *Kazanie espresso...*, (2012: 95):

Jezus najpierw pyta swoich uczniów, za kogo uważają Go tłumy, a potem zadaje im osobiste pytanie, skierowane również do nas: „A Wy, za kogo Mnie uważacie?”.

Publikowanie tekstów na stronach internetowych, w przestrzeni komunikacyjnej, dla której znamienne są krótkie, skondensowane, często powierzchowne teksty, jest czynnikiem sprzyjającym nie tylko dalszej redukcji formy do kilku jasnych zdań¹¹, ale też uproszczeniom kompozycyjnym, ograniczeniu wymiaru poznawczego i stylistycznej prostocie.

Z jednej strony, powtarzalność reguł kompozycji tekstów, schematyczność ich struktury uznać można za tradycyjny wyznacznik tekstu religijnego,

¹¹ Np.: „Podziwiamy wewnętrzną siłę jakiegoś człowieka, jednak nie jest to jego siła, tylko zaczerpnięta od Boga przez modlitwę i sakramenty” (burzyk.com, 01.09.2015).

a z drugiej precyzyjność, misterność kompozycji i jej oryginalność są cechami tekstów literackich. W konsekwencji oddziaływań różnorodnych strategii tekstotwórczych i komunikacyjnych badane teksty coraz bardziej oddalają się od wzorca normatywnego oraz innych realizacji gatunkowych i coraz trudniej odnaleźć nawiązania łączące je z wzorcem gatunkowym.

W poszukiwaniu nowej formy ewangelizacji i w dążeniu dotarcia do szerszego kręgu odbiorców ks. Burzyk idzie o krok dalej, implementując jednostkę komunikacyjną odległą od religijnego kanonu – mem internetowy, który ma korzenie w kulturze popularnej i medialnej. W definicjach memu internetowego, wciąż niejednoznacznych, wskazuje się, że jest to zdigitalizowana jednostka informacji (tekst, obraz, film) rozpowszechniana drogą internetową, która jest kopiowana, przetwarzana i w tej przetworzonej formie publikowana w Sieci (Kołowiecki 2012). W tym ujęciu, podobnie jak w innych, istotnym kryterium dla koncepcji memów staje się przetwarzanie i przekazywanie. Adam Walkiewicz (2013: 50–51) podkreśla, że „konstruowanie memu internetowego niekoniecznie polega na jego wytwarzaniu, lecz przede wszystkim na przekazywaniu sobie przez użytkowników linku lub pliku, który odsyła do jakiegoś tekstu kultury [...] zawierającego pewien rodzaj informacji”. Magdalena Kamińska (2011: 64) pisze, że pod względem struktury „typowy mem składa się z przynajmniej dwóch elementów o charakterze znakowym, zapożyczonych ze znanych tekstów kultury popularnej lub internetowej i zrekontekstualizowanych, zmodyfikowanych, zdekomponowanych, uzupełnionych lub sfragmentaryzowanych”. Możliwa jest jeszcze węższa definicja memu, która dookreśla go jako przekaz wizualno-werbalny o charakterystycznej kompozycji: w górnej i/lub dolnej części komunikatu znajduje się napis-komentarz do zdjęcia (lub fotomontażu), zapisany najczęściej bezszeryfową czcionką Sans Serif w białym kolorze (Kamińska 2011: 67).

Z punktu widzenia genologii mem jest internetowym gatunkiem wypowiedzi, uczestniczącym w dyskursie publicznym, mającym polisemiotyczną strukturę współtworzoną przez kod wizualny i werbalny. Kluczowym elementem prototypowego memu internetowego jest obraz, a drugorzędny towarzysząca mu krótka wypowiedź słowna sterująca interpretacją przekazywanej przez obraz informacji (Wiggins, Bowers 2014; Niekrewicz 2014: 12–17; Niekrewicz 2015: 13; Burkacka 2016: 75–76). W wypadku memów z kazaniem ks. Burzyka relacja ta jest odwrócona na korzyść komponentu tekstowego. Badacze memów internetowych zwracają uwagę na kilka istotnych cech tej formy komunikacyjnej, takich jak: powtarzalność, zaraźliwość, schematyczność, homogeniczność języka (Niekrewicz 2015: 15; Zdunkiewicz-Jedynak 2016b: 127).

Sposoby rozumienia memu internetowego wskazują, że badane formy komunikacyjne nie spełniają wszystkich warunków definicyjnych, stanowiących podstawę klasycznej kategoryzacji. Niemniej jednak, kategoryzacja przez prototyp oparta na podobieństwie rodzinnym pozwala na włączenie ich w pole form memetycznych. Należy bowiem uznać, że memy z kazaniem są jednostkami informacji kulturowej, przetwarzającymi kazania tryptykowe (o czym niżej), kopiowanymi i rozsyłanymi w Internecie. Nadawca wykorzystuje konwencję gatunkową memu oraz jego podatność na replikację do upowszechniania treści ewangelizacyjnych zawartych w mikrokazaniach¹². Podobna zmiana nastąpiła na portalu autora kazań (*burzyk.com*) i stronie www.facebook.com/burzyki, na których memy z kazaniem publikowane były w sposób ciągły¹³.

W wyniku połączenia konwencji memu z mikrokazaniem powstała forma hybrydyczna, nazwana przez twórcę – memem z kazaniem, przełamująca memetyczny schemat i cechująca się osłabieniem funkcji ludycznej. Adresowana jest do odbiorców aktywnie korzystających z Internetu, a także niebiorących udziału w liturgii. Zabieg wpisania kazania w konwencję memu ikonizuje tekst werbalny i tym samym dostosowuje go do kulturowej przestrzeni Internetu preferującej wizualność w komunikacji. Struktura memów z kazaniem nie ma trwałego charakteru, ulega powolnym przekształceniom. Początkowo memy zawierały tylko jedną, wybraną część tekstu mikrokazania połączoną z elementem graficznym i występowały w sąsiedztwie pełnego tekstu, niejako na drugim planie (przykład 1.). Wydaje się, że ta forma nawiązania do reguł kultury obrazkowej, realizująca komponent obrazowy, w znacznej części służyła uatrakcyjnieniu ewangelizacyjnego przekazu.

Z czasem w ramach memu internetowego został umieszczony cały tekst kazania, uzupełniony dodatkowo o element wizualny (przykład 2.). Konwencja memu wydaje się funkcjonalna z uwagi na to, że ułatwia sposób rozsyłania komunikatu w mediach społecznościowych, sprzyja transmisji treści. Mem staje się wygodną formą służącą przekazywaniu treści, ponieważ jego struktura graficzna (m.in. obramowanie) zapewnia integralność i zapobiega rozerwaniu komunikatu podczas jego kopiowania i przesyłania (udostępniania) w serwisach społecznościowych. *Burzyki* zachowują przy tym pierwotną postać, nie są remiksowane jak memy o rozrywkowym charakterze.

Wraz ze zmianą trybu publikowania kazań internetowych zróżnicowany został sposób organizacji przekazu na wymienionych stronach internetowych.

---

¹² Mikrokazania były zamieszczane codziennie (od czerwca 2014 do marca 2017) na katolickim portalu opoka.pl, a nieco później, w wybrane dni, na fan page'u należącym do Opoki – www.facebook.com/opokaorgpl.

¹³ Według stanu na 1 lipca 2018 r.

15 października 2014 – Łk 11, 42–46

Ludzie przewrażliwieni każdą negatywną opinię na swój temat odbierają jak atak. Faryzeusze oburzają się, gdy Jezus krytykuje rozdźwięk między ich nauką a czynami. Zdolność do przyjmowania krytyki to wyraz pokory i jeden z warunków rozwoju.

Zdolność do przyjmowania krytyki
to wyraz pokory
i jeden z warunków rozwoju.

ks. Eugeniusz Burzyk
www.burzyk.com

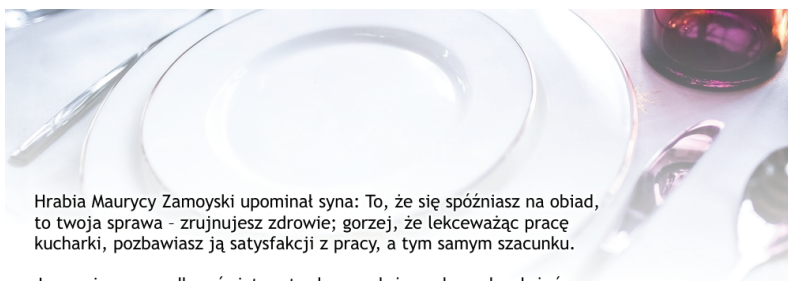

OPOKA
.org.pl

www.facebook.com/OPOKAORGPL

opr. AB

Przykład 1. Opublikowany na stronie www.burzyk.com 15.10.2014.

Hrabia Maurycy Zamoyski upominał syna: To, że się spóźniasz na obiad, to twoja sprawa - zrujnujesz zdrowie; gorzej, że lekceważąc pracę kucharki, pozbawiasz ją satysfakcji z pracy, a tym samym szacunku.

Jezus nie przyszedł na świat po to, by mu służono, lecz aby służyć. Takiej samej postawy wymaga od swoich uczniów: „A kto by między wami chciał się stać wielki, niech będzie sługą waszym” (Mk 10, 43).

Ksiądz Marek Starowieyski wspomina jak po wojnie matka pracowała fizycznie, a jej przełożeni, dawni fornale, zwracali się do niej z życzliwością i bez ironii: „Czy jaśnie pani zechciałaby wypielić kapustę?”.

ks. Eugeniusz Burzyk
www.burzyk.com

OPOKA
.org.pl

www.facebook.com/OPOKAORGPL

opr. AB

Przykład 2. Mem opublikowany 18.10.2015 na stronie www.opoka.org.pl/autorzy/burzyk, opatrzony nagłówkiem 18 października – Mk 10, 42–45 [29. Niedziela Zwykła – Rok B].

Na portalach: opoka.pl oraz na burzyk.com w bliskiej styczności pojawiają się dwie formy: mem zawierający pełny tekst kazania w wersji ikonicznej (przypominającej zdjęcie) oraz osobno kazanie w tradycyjnej, werbalnej postaci (w różnej kolejności w zależności od strony). Na portalu Facebook umieszczany jest tylko mem z kazaniem, pozbawiony sigłów biblijnych. Mem z kazaniem na dany dzień publikowany jest na podanych stronach niemal w identycznej postaci, a niewielkie różnice dotyczą ramy tekstu, głównie obecności sigłów i sposobu datowania kazania. Warto dodać, że kazania internetowe są w większości mniej skomplikowane pod względem poznawczym i łatwiejsze w odbiorze niż publikowane w tomach, co jest następstwem dostosowania przekazu do przyzwyczajzeń Użytkowników Sieci.

Powyższy przykład uświadamia, że memy z kazaniem odbiegają pod względem organizacji przekazu od typowych memów internetowych o ludycznym charakterze z uwagi na odwrócenie funkcji zastosowanych kodów logo-wizualnych. Dominująca rola przypada w nich segmentowi słownemu, który przekazuje sensy kaznodziejskiego przekazu, zgodnie z homiletyczną zasadą o pierwszorzędym znaczeniu słowa w kazaniu. Drugorzędną rolę odgrywa prosty segment obrazowy o religijnych lub świeckich odniesieniach, spójny pod względem tematycznym z wypowiedzią językową, który jest pozbawiony funkcji dystrakcyjnej. Pełni natomiast szereg innych: osadza przekaz we współczesnej kulturze obrazu, przyciąga uwagę odbiorcy, wyróżnia komunikat spośród innych, podnosi atrakcyjność estetyczną przekazu, a także wspomaga percepcję, współgrając z treścią mikrokazania. Organizacja „kaznodziejskiego mema” przypomina formę części motywatorów religijnych. Warto zaznaczyć, że wraz z pojawianiem się kolejnych memów strefa obrazu ulega powolnemu poszerzeniu, co przybliża je do innych realizacji tej formy komunikacyjnej. Jednak z czasem nadawca powraca do ikonicznej, oszczędnej formy graficznej i rezygnuje ze zdjęć. Memy z kazaniem nadal zachowują swoją odrębność, gdyż ludyczność typowa dla innych memów w ich przypadku nie jest aktualizowana. Mimo schematycznej, powtarzalnej budowy memów wydaje się, że mogą być formą ewangelizacyjnego przekazu adresowaną do młodych użytkowników Internetu.

Co istotne, memy z kazaniem są udostępniane, przekazywane dalej przez innych użytkowników mediów społecznościowych, co wzmacnia ich memetyczny status. Na marginesie warto dodać, że omawiane memy wraz z dominującą w nich funkcją poznawczą odbiegają od typowych memów religijnych wykorzystywanych w internetowej ewangelizacji, które odbierają powagę treściom religijnym, spływają przekaz i zniekształcają sens (Zdunkiewicz-Jedynak 2016: 139–140).

W zależności od rodzaju kanału przekazu i sytuacji komunikacyjnej teksty kaznodziejskie ks. Burzyka różnią się określonymi cechami strukturalnymi, wynikającymi z uwzględnienia kulturowych uwarunkowań komunikacji (czytelniczej i audiowizualnej) oraz typu odbiorcy. Mimo tego cechuje je zespół relewantnych właściwości, które ujmują łącznie ze względu na ich korespondowanie z założeniami nowej ewangelizacji. Wspomniane właściwości występują w różnym natężeniu w zależności od typu tekstu kaznodziejskiego, nasycenie nimi jest większe w tekstach publikowanych drukiem, mniejsze w zamieszczanych w Internecie.

3.2. Otwartość jako kategoria strukturalna i pragmatyczna

Omawiane teksty kaznodziejskie wyróżnia otwartość kompozycji, a w płaszczyźnie pragmatycznej otwartość na odbiorcę. Jest to cecha znamienna dla wszystkich analizowanych form kaznodziejskich. Specyficzne dla owych tekstów ograniczenia strukturalne (mikrotekst, tryptyk) idą w parze z redukcją typowych segmentów kazania, które nadawca eliminuje w pełni świadomie, rezygnując ze schematu znanego odbiorcy. Redukcja dotyczy takich składników struktury, jak: zwroty adresatywne, część inicjalna, część finalna, dochodzi również do reorganizacji funkcji poszczególnych segmentów tekstu (wstęp, rozwinięcie, zakończenie) wskutek zastosowania konwencji tryptyku. Innowacyjność budowy powoduje, że teksty mają niepełną, otartą kompozycję, pozwalającą odbiorcom na samodzielne dopełnienie przekazu (Bizior 2014: 111). Wybór otwartej kompozycji powoduje, że nadawca używa techniki *in medias res*, a pierwsze zdanie służy zazwyczaj zaskoczeniu odbiorcy i przyciągnięciu jego uwagi, np.: *Na pierwszym planie obrazu Paolo Veronesa „Gody w Kanie” znajduje się odmierzająca czas klepsydra* [Kaz mikusz, 121]; *Zygmunt Bauman nazywa Nowy Rok „zmartwychwstaniem i celebrowaniem nadziei”* [Kaz espr, 25]; *Czy w dzisiejszych czasach procesja Bożego Ciała ma jeszcze sens, czy nie jest przeżytkiem?* [burzyk.com, 4.06.2015]. Podobnie rzecz ma się z ostatnim akapitem, który uświadamia odbiorcy, że tekst nie jest skończony i wymaga rozważenia. Uznać należy, że otwartość kompozycji nawiązuje do postmodernistycznej koncepcji kazania jako dzieła otwartego, która powstała na gruncie homiletyki protestanckiej, lecz nie jest w pełni aprobowana, mimo że pozwala na nowy sposób oddziaływania Ewangelii (Kołodziejczyk 1995: 85). Trzeba też nadmienić, że ów sposób kompozycji tekstu zdecydowanie bliższy jest gatunkom literackim niż religijnym.

Otwarta struktura tekstów znajduje swój wyraz na płaszczyźnie pragmatycznej w postaci otwartości na udział odbiorcy w komunikacji. Jest to cecha będąca konsekwencją programu nowej ewangelizacji oraz kulturowej (postmodernistycznej) postawy otwartości na różne sposoby myślenia oraz dialog. Ważnym sygnałem otwartej postawy nadawcy jest komunikowanie się z odbiorcą w jego środowisku kulturowym i przystosowanie form przekazu do jego wyposażenia kulturowego. Kolejnym, otwarciem na udział odbiorcy we współtworzeniu sensów tekstu. Wraz z inkulturacją działań ewangelizacyjnych poszerza się krąg adresatów, obejmując odchodzących od wiary i niewierzących, dla których nadawca świadomie modyfikuje organizację tekstów.

Powyższe uwarunkowania i wyróżnione zjawiska tekstowe prowadzą do zmian w zakresie kompetencji nadawcy i odbiorcy oraz wzajemnych relacji. Poza tym polifoniczność i intertekstualność przekazu (o których niżej) wymagają zwiększenia udziału adresatów w jego twórczym odczytywaniu, kształtowanym przez subiektywne czynniki. Typowy dla kazań dystans między nadawcą a odbiorcami jest niwelowany nie tylko dlatego, że nadawca szanuje autonomiczność odbiorcy, ale również w wyniku zdecydowanego osłabienia śladów nadawcy w tekście i zawężenia repertuaru przysługujących mu na mocy konwencji ról komunikacyjnych. Nałożone na kazania ograniczenia strukturalne i pragmatyczne nie wykluczają interakcji komunikacyjnych.

3.3. Polifoniczność jako kategoria pragmatyczna i stylistyczna

Polifoniczność badanych tekstów uznaję za kategorię pragmatyczną i stylistyczną o złożonym charakterze. Jest bowiem efektem nakładania się różnych zjawisk językowych i tekstowych, intensyfikujących wielopłaszczyznowość, wielowarstwowość komunikatu (Grzenia 1999). W aspekcie pragmatycznym związana jest z występowaniem w tekście różnych punktów widzenia, z których nadrzędny przypisany jest nadawcy-kaznodziei reprezentującemu instytucję Kościoła. Pozostałe należą do innych osób, takich jak: pisarz, teolog, reżyser, muzyk, polityk, publicysta, także bohater filmowy lub literacki itp. Ich głos jest obecny w przytaczanych w kazaniach fragmentach wypowiedzi, które są zestawiane ze sobą, a co najistotniejsze są łączone przez nadawcę kazania z nauką Jezusa Chrystusa. Omawiana cecha jest doskonale widoczna w kazaniach publikowanych w zbiorach: *Krótsze od najkrótszych*, *Kazania mikuszowickie*, *Kazanie espresso*, natomiast w kazaniach internetowych (tekstowych i memach) ulega ograniczeniu,

czasami jedynie do punktu widzenia nadawcy. Ograniczenie to jest ściśle związane z minimalizacją struktury kazania umieszczanego w Sieci.

Tego rodzaju wielogłosowość oddziałuje również na ukształtowanie stylistyczne kazań. W tym zakresie polifoniczność jawi się jako utkanie tekstu z elementów niejednorodnych pod względem funkcjonalnym, gatunkowym, czy odmianowym (Grzenia 1999: 40). W wypadku analizowanego materiału polifonia językowa w istotny sposób związana jest z konwencją tryptyku, zbudowanego z trzech odrębnych jednostek, z których każda może odwoływać się do innego typu tekstu (biblijnego, literackiego, publicystycznego itd.), innej przestrzeni kulturowej i mieć inne nacechowanie stylistyczne. Podstawą polifoniczności jest złączenie w kazaniu fragmentów różnych werbalnych tekstów kultury wysokiej i popularnej: biblijnych, literackich (w tym literatury faktu), teologicznych, publicystycznych, medialnych oraz opisów wizualnych tekstów kultury: fragmentów filmów, obrazów, rzeźby (Bizior 2015: 48–49), a także cytatów „z rzeczywistości”. Możliwości jest wiele. Podstawową techniką tego stylistycznego kolażu jest cytowanie (np. *„Mnie to życie, nasz byt na tej naszej małej planecie, zupełnie się nie podoba. Mnie to życie nawet w jakiś sposób rani. [...] Mnie to życie gniewa i obraża” – wyznaje Tadeusz Konwicki* [burzyk.com, 16.08.2015]) lub też parafrazowanie (np. *Ryszard Kapuściński uważał, że za dużo wysiłku i energii myślowej zużywamy na zwalczanie absurdów i nonsensów, wypowiedzianych przez „nieobliczalnych durniów”. Powinniśmy raczej poświęcić się rozwijaniu i głoszeniu mądrych i ważnych myśli* [Kaz mikusz, 121]), a także omówienie (np. *W filmie *Waleczne serce Szkoci walczący o niepodległość stają naprzeciw przeważającej sily wojsk angielskich. Niektóre oddziały chcą się wycofać i uciec* [burzyk.com, 16.10.2015]). Przywoływane teksty prezentują zróżnicowane jakości stylistyczne, które zazwyczaj są zharmonizowane ze stylem wypowiedzi nadawcy.*

Warto zaznaczyć, że stopień polifoniczności zmniejsza się wraz z przeniesieniem tekstów kaznodziejskich do środowiska Internetu, gdyż nadawca częściej rezygnuje w nim z odwołań do tekstów kultury, redukując w ten sposób wielogłosowość przekazu.

3.4. Intertekstualność – kategoria stylistyczna

Wobec braku w analizowanych tekstach prototypowych dla kazań cech stylistycznych za wyróżniające kategorie tego rodzaju uznać należy polifoniczność stylową oraz intertekstualność, które są właściwe dla współczesnych zjawisk komunikacyjnych. W wypadku omawianych form komunikacyjnych intertekstualność można ująć jako sieć zależności wytworzoną między

mikrokazaniami a innymi tekstami, która pod względem funkcjonalnym ma sensotwórczy charakter, służy konstruowaniu dodatkowych znaczeń przez nadawcę i odbiorcę. Nawiązania międzytekstowe, nieobce gatunkowej naturze kazań (homilii) z racji obligatoryjności odniesień do Pisma Świętego, są w pewnym sensie przejawem polifoniczności tekstów. Intertekstualność przejawia się w kazaniach w postaci obecności innych tekstów kultury oraz nieuniknionej dialogiczności wszystkich jednostek kazania, łącznie z tymi zawierającymi słowa nadawcy. Tworzy ona wielopoziomowy kontekst dla przekazu, spaja różne wymiary współczesnej kultury z chrześcijaństwem, tym samym sprzyja usytuowaniu kazania w szerokiej przestrzeni współczesności. Decyduje również o komunikacyjnym fenomenie omawianych tekstów.

Najważniejsza w perspektywie ewangelizacji środkowa część tekstu z reguły zawiera nawiązania do Biblii, która jest przez nadawcę objaśniana lub cytowana i stanowi zasadniczy punkt odniesienia dla wzajemnych relacji wszystkich części tekstu oraz dla jego przesłania. Te środkowe segmenty mają najczęściej ewangeliczny, chrystocentryczny charakter, postulowany w założeniach nowej ewangelizacji, i przywołują słowa Jezusa Chrystusa (np. *Są ludzie, którzy słuchają słowa Bożego, ale w istocie go nie słyszą, nie rozumieją jego znaczenia. Jezus mówi, że ich serce stwardniało, a uszy stępiły. Porównuje ich do drogi, na której rzucone ziarno nie ma szans rozwoju. Nie da rady zapuścić nawet najmniejszych korzeni. Każdy może je wykraść* [Kaz mikusz, 158]; *Jezus mówi nie tylko o obowiązku upominania, ale także podaje, w jaki sposób należy to robić: zacząć od rozmowy w cztery oczy* [burzyk.com, 13.08.2014]; *Jezus przypomina, że światła nie można ukrywać, lecz należy stawiać je na świeczniku* [facebook.com/opokaorgpl, 29.01.2015]). Pierwszy i ostatni segment kazań nawiązują do innych tekstów (choć możliwe są odstępstwa od tej reguły, szczególnie w wypadku kazań internetowych), a ich przedmiotem jest współczesność (sytuacje społeczne, doświadczenia, kwestie etyczne), pozornie niełącząca się z przywołanym w segmencie środkowym fragmentem Biblii. Jest to tylko iluzja przypadkowości, będąca następstwem kolażu tekstowego (brikolażu) i fragmentaryzacji tekstu, które są strategiami intertekstualnymi. Ta dość kontrastowa technika kompozycyjna używana jest głównie w kazaniach funkcjonujących w ramach kultury czytelnicej, rzadziej w Internecie.

Fragmety tekstów zawartych w kazaniach oraz sieć ich wzajemnych odniesień tworzą tekst polifoniczny przekazujący jedno istotne, chrześcijańskie przesłanie, refleksję, naukę, które powinien odczytać odbiorca, jako że nadawca nie formułuje ich wprost. To przesłanie decyduje o tematycznej jedności i spójności kazania.

3.5. Uniwersalność jako kategoria poznawcza i pragmatyczna

Uniwersalność jest jakością właściwą dla poznawczego wymiaru kazania, ujawniającą się również na poziomie pragmatycznym. Analizowane kazania ze względu na tematyczną różnorodność, będącą następstwem wyjścia poza treści religijne prezentowane w komunikatywny sposób, i włączenie treści świeckich, odnoszących się do sytuacji współczesnego człowieka, są adresowane do wszystkich: wierzących, odchodzących od wiary, jak i niewierzących. Uniwersalność zawartego w kazaniach przekazu powoduje, że odbiorcą tekstu kaznodziejskiego jest każda osoba poszukująca wartości i sensu życia. Zderzanie, zestawianie niejednokrotnie zupełnie obcych sobie pod wieloma względami tekstów religijnych i świeckich powoduje, że wartości kulturowe są ukazywane jako chrześcijańskie, a chrześcijańskie jako uniwersalne.

3.6. Stylistyczna prostota

Wyodrębniona kategoria odnosi się do środków językowych wyzyskiwanych w tworzeniu kazania. Mam tu na myśli głównie współczesną leksykę, mającą charakter wspólnoodmianowy oraz w mniejszej części nacechowaną religijnie, wpływającą na naturalność i płynność języka tekstu, jego sensowność i komunikatywność. Co ważne, nadawca operuje słowem w sposób oszczędny, niemal ascetyczny, a uzyskana w ten sposób prostota stylu równoważy w wielu tekstach stopień trudności przekazu dyktowany przez jego fragmentaryczność i intertekstualność.

Wydaje się, że oszczędność słowa i wiążąca się z nią lapidarność pełnią swoistą funkcję, nadając tekstom cechę podniosłości. Zjawisko to dość dobrze ilustrują internetowe kazania mówione ks. Burzyka zamieszczane na platformie YouTube. Czynnikiem sprzyjającym stylistycznej podniosłości jest również ograniczenie emocjonalności języka, a w zasadzie jego wyważona neutralność.

Mimo cytowania różnorodnych tekstów, kazania są zharmonizowane pod względem stylistycznym, a tworzywo językowe nie rozprasza uwagi odbiorcy, która powinna być skupiona na poznawczym wymiarze kazania.

4. Zakończenie

Obserwacja praktyki kaznodziejskiej ks. Burzyka pozwala na wniosek, że pozostaje ona w ścisłym związku z ideą nowej ewangelizacji, która oznacza „adekwatną odpowiedź na znaki czasu, na potrzeby współczesnych ludzi

i narodów, na nowe konteksty kształtujące kulturę poprzez którą wyrażamy naszą tożsamość i poszukujemy sensu naszego istnienia” (*Lineamenta* 2011: 73), a także z otwartym modelem katolicyzmu (Sikora 2012: 373). Zjawisko nowej ewangelizacji uznać trzeba za silny bodziec poszerzający granice języka religijnego, związanych z nim gatunków religijnych, a w konsekwencji komunikacji religijnej. Wskazuje na to obserwacja tekstów ks. Burzyka, które zrywają z wzorcem gatunkowym kazania, przełamują granice pola gatunkowego i poza nie wychodzą. Zjawisko to uświadamia, że w kontekście współczesnych uwarunkowań kulturowych granice gatunku religijnego (mimo normatywności istotnej dla jego tożsamości) mogą stopniowo zacierać się, podobnie jak dzieje się to w wypadku innych gatunków wypowiedzi. Niemniej jednak pojawianie się form nowych, zdecydowanie innowacyjnych obok form tradycyjnych stanowi ważne świadectwo żywotności gatunku kazania. W perspektywie dalszej ewolucji gatunku jest to okoliczność ze wszech miar pozytywna.

Wykaz skrótów

- Kaz mikusz – ks. E. Burzyk: *Kazania mikuszowickie: wygłoszone w zabytkowym kościele świętej Barbary w Bielsku-Białej Mikuszowicach Krakowskich*. Bielsko-Biała 2009.
- Kaz espr – ks. E. Burzyk: *Kazanie espresso. Krótkie, mocne, stawia na nogi. Rok C*. Kraków 2012.

Literatura

- Bełch K. (2011): *Nowa ewangelizacja w kulturze postmodernistycznej*. „Studia Pastoralne”, nr 7, s. 336–350.
- Bizior R. (2014): *Strategie ekonomizacji wypowiedzi – na przykładzie współczesnych mikrokazań zwanych „burzykami”*. [W:] *Mechanizmy ekonomizacji języka*. Red. R. Bizior, D. Suska. Częstochowa, s. 103–120.
- Bizior R. (2015): *Mikrokazania tryptykowe – od gatunkowej hybrydy do antygatunku*. „Poradnik Językowy” nr 9, s. 41–51.
- Burkacka I. (2016): *Intertekstualność współczesnej komunikacji. Memy a teksty kultury*. „Poznańskie Spotkania Językoznawcze” (32), s. 75–91.
- Grzenia J. (1999): *Język poetycki jako struktura polifoniczna. Na materiale poezji polskiej XX wieku*. Katowice.
- Jan Paweł II (1993): *Veritatis splendor*, Watykan. Online <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_06081993_veritatis-splendor.html>, dostęp: 01.02.2018.
- Johnson Ch. (2010): *Microstyl. The Art of Whriting Little*. New York–London.
- Kamińska M. (2011): *Niečne memy. Dwanaście wykładów o kulturze Internetu*. Poznań.
- Kołodziejczyk J. (1995): *Postmodernistyczna koncepcja kazania*. [W:] *Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa*. Red. Z. Sareła. Poznań, s. 83–89.

- Kołowicki W. (2012): *Memy internetowe jako nowy język Internetu*. „Kultura i Historia”, nr 21. Online: <<http://www.kulturaihistoria.umcs.lublin.pl/archives/3637>>, dostęp: 20.12.2018.
- Niekrewicz A.A. (2014): *Słowo a obraz. Memetyczne sposoby wyrażania poglądów społeczno-politycznych*. [W:] *Mechanizmy ekonomizacji języka*. Red. R. Bizior, D. Suska. Częstochowa, s. 12–24.
- Niekrewicz A.A. (2015): *Od schematyzmu do kreacjonizmu. Język memów internetowych*. Gorzów Wielkopolski.
- Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej. Lineamenta* (2011). Watykan. Online: <http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20110202_lineamenta-xiii-assembly_pl.html>, dostęp: 01.03.2018.
- Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej. Instrumentum laboris* (2012). Watykan. Online: <http://mlodzi.lamloydych.pl/wp-content/uploads/2014/03/rc_synod_doc_20120619_instrumentum-xiii_pl.pdf> dostęp: 3.03.2018.
- Ojciec Święty Franciszek (2013): *Adhortacja apostolska. Evangelii gaudium. O głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie*. Watykan. Online: <[2.vatican.va /content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html](http://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html)> dostęp: 2.11.2017.
- Rauer B. (2009): *Tak – tak, nie – nie. (Z księdzem Eugeniuszem Burzykiem rozmawia Bogusław Rauer)*. [W:] E. Burzyk: *Kazania mikuszowickie: wygłoszone w zabytkowym kościele świętej Barbary w Bielsku-Białej Mikuszowicach Krakowskich*. Bielsko-Biała, s. 11–16.
- Sikora J. (2008): *Od Słowa do słowa. Literackość współczesnych kazań*. Warszawa.
- Sikora J. (2012): *Twórczość kaznodziejska ks. Józefa Tischnera. Studium literacko-homiletyczne*. Warszawa.
- Ślawiński H. (2009): *Potrzeba urozmaicenia modelu homilii*. „Studia Włocławskie” (11), s. 90–97.
- Ślawkowa E. (2004): *Antygatunek i metagatunek a struktura tekstu (kilka wybranych zagadnień)*. [W:] *Gatunki mowy i ich ewolucja*. T. 2: *Tekst a gatunek*. Red. D. Ostaszewska. Katowice, s. 333–339.
- Walkiewicz A. (2013): *Czym są memy internetowe? Rozważania z perspektywy memetycznej*. „Teksty z Ulicy. Zeszyt Memetyczny”, nr 14, s. 50–69. Online: <http://www.memetyka.us.edu.pl/dokumenty/pliki/zm14_2012_Walkiewicz.pdf> dostęp: 20.12.2018.
- Wiggins B.E., Bowers G.B. (2014): *Memes as genre: a structural analysis of the memescape*. „Media & Society”, May, s. 1–21.
- Witosz B. (2005): *Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki*. Katowice.
- Wojtak M. (2004a): *Gatunki prasowe*. Lublin.
- Wojtak M. (2004b): *Styl religijny w perspektywie genologicznej*. [W:] *Język religijny dawniej i dziś*. Red. S. Mikołajczak, T. Węclawski. Poznań, s. 104–113.
- Wojtak M. (2014): *Genologiczna analiza tekstu*. „Prace Językoznawcze” XVI/3, s. 63–71.
- Zajac M. (2010): *Nowa ewangelizacja*. [W:] *Encyklopedia katolicka*. T. 14. Red. E. Gigilewicz. Lublin, kol. 13–14.
- Zdunkiewicz-Jedynak D. (2016a): *Intertekstualność współczesnej komunikacji internetowej. Intertekstualne odwołania wewnątrzgatunkowe w memach*. „Poznańskie Studia Językoznawcze” (32), s. 57–73.
- Zdunkiewicz-Jedynak D. (2016b): *Czy zagraża nam język popchrześcijaństwa? O nowych zjawiskach w polskim dyskursie religijnym pierwszych dekad XXI wieku*. „Artes Humanae” 1, s. 125–140.

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie komunikacyjno-kulturowego fenomenu nowych form kaznodziejskich: kazań tryptykowych (mikrokazań) i memów z kazaniem, a także sposobów ich funkcjonowania w perspektywie genologii lingwistycznej. Charakterystyka form gatunkowych, które są przekształceniami pewnych wzorców gatunkowych, osadzona jest we współczesnym kontekście kulturowym. Za istotne czynniki kontekstowe kształtowania form gatunkowych, zwanych *burzykami*, uznaje: współczesne przekształcenia komunikacyjno-kulturowe determinowane przez najnowsze technologie komunikacyjne, a także założenia realizowanego przez Kościół programu nowej ewangelizacji połączone z postawą otwartego katolicyzmu prezentowaną przez ich autora ks. Eugeniusza Burzyka. Artykuł omawia przydatność modelu krótkich kazań tryptykowych oraz adaptację konwencji memów internetowych w kontekście nowej ewangelizacji.

Badane teksty kaznodziejskie są prezentowane jako okazy zrywające z kanonicznym wzorcem gatunkowym, przekraczające granice gatunku, hybrydyczne, a tym samym podejmujące polemikę z tradycją gatunkową kazania. W pracy zostały scharakteryzowane specyficzne cechy obydwu powiązanych ze sobą form gatunkowych.